СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXI. Число 231. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 4. жовтня, 1923. VOL. XXXI. No. 231. Jersey City, N. J., Thursday, October 4, 1923. THREE CENTS

НАСЕЛЕННЄ ОКЛАГОМИ ПРОТИ ГУБЕРНАТОРА

ОКЛАГОМА СИТІ, 2. жовтня. — Заборона стейтового губернатора проти відбування голосовання над його обжалованнєм не помогла. Голосованнє відбулося всюди, а стейтові урядники не могли йому ставити ніякого опору.

Висліду з нього ще нема. З того, однак, що про нього відомо, виходить, що населеннє стейту майже одноголосно стануло проти губернатора. Сподіються, що на 450,000 управнених до голосовання що найменче 250,000 віддало голос проти губернатора.

Коли сі сподівання сповняться, вирине питаннє перед губернатором, що далі робити. Тепер він заявляє, що голосованя не признає та що военний стан тревае далі.

Голосованнє відбулося без ніякких заворушень. Арештовано всего три особи. Лишень два округи не могли відбути голосовання через спротив урядників.

ПИНШО ПОЧИНАЄ КАМПАНІЮ ПРОТИ САЛУНІВ

ФІЛАДЕЛФІЯ, Па., 2. жовтня. — Ґубернатор пенсильвенійського стейту почав вже виконувати свою погрову, що почне незадовго переводити безпощадно в життє прогибіційний закон. Нині ціла громада стейтової поліції та судових аґентів доручували кождому салуністови приказ замкнути свій бизнес.

В Філяделфії доручено таких приказів 1,800. Таку саму акцію переводиться й поза Філяделфією.

УРЯДНИКИ БАЧУТЬ НЕМОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕВЕДЕННЯ В ЖИТТЄ ПРОГИБІЦІЇ

НЮ ЙОРК, 2. жовтня. — Начальник прогибіційного уряду на північну часть стейту Ню Джерзі та полудневу часть стейту Ню Йорку мав заявити, що прогибіційні урядники в його окрузі прийшли до переконання, що перевести в життє прогибіційний закон неможливо.

Наслідком сього нагінка за нарушуючими прогибіційний закон, що була екріпилася якиї місяць тому назад, тепер знова ослабла.

КОНВЕНЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ

ПОРТЛЕНД, Ореґон, 2. жовтня. — Серед довгого ряду внесків, поданих на вступних нарадах річної конвенції Американської Федерації Праці, найбільше зацікавленнє викликує внесок представника стейтової Федерації Праці з Минесоти, на основі котрого Американська Федерація Праці малаби постаратися о поправленнє свого чартеру в тому напрямі, щоби вона могла вмішуватися в політичну акцію.

На думку минесотської Федерації Праці робітничі юнії повинні покинути свою політику дотеперішню, яка зводилася до голошення: „Моя хата з краю, я до сього ся не мішаю", та повинна старатися оснувати трету партію на спілку з фармерами. Делеґати з Минесоти вказують на великі політичні доспіхи, які в сьому стейті мала фармерсько-робітнича партія.

Межи другими внесками, поданими конвенції, є: внесок, щоби Федерація Праці постаралася, аби американському народови віддати під голосованнє зміну конституції в тім напрямі, щоби про діточу працю в фабриках рішав конґрес, а не поодинокі стейтові леґіслятури; внесок, щоби всі робітничі організації складали свої гроші лишень в робітничих банках; внесок, щоб головна Федерація Праці розслідила визиск робітників в окрузі Панамського Каналу; внесок, щоби злуку робітничих юній в Тієтел викинути з Федерації Праці, як вона не піддасться до 30 днів розпорядкам Федерації Праці та не перестане своїх коншахтів з московськими большевиками.

КУ-КЛАКС-КЛЕН СТАРАЄТЬСЯ О ЧАРТЕР

ТРЕНТОН, Ню Джерзі, 2. жовтня. — Ряд осіб вніс до стейтового уряду прозьбу о чартер (признанне організацією) для Ку-Клакс-Клена.

Просячі подають за цілі організації: навчанне патріотизму; оборону свободи слова та преси; піддержуванне засад стейтових прав; не допусканнє до нападів товпи та лінчів; робити заходи коло обмеження іміґрації; не допускати вмішування церков та релігійних віроісповідань в стейтові справи та вмішування стейту в релігійні справи.

На основі предложеного статута, щоби бути членом, треба бути: американським уроженцем, білим, не-Жидом, протестантом, мущиною, мати понад 18 літ життя та бути доброго морального характеру.

За аґента організації поданий Артур Д. Бейт, що живе в домі ч. 401. при Вестминстер Еве. в Елизабет, Ню Джерзі; ся адреса подана як головний осідок організації.

ВРАТУВАЛИ 21 ЛЮДИЙ, ЗАГНАНИХ ФИЛЯМИ НА ПОВНЕ МОРЕ

НЮ ЙОРК, 2. жовтня. — Пливучий з Европи до Бостону пароxід „Ґрішен" повідомляє бездротною телеграмою, що він натрафив на морю на дві рибацькі лоди з 21 чоловіком, яких великі филі загнали дальше, як вони хотіли. Корабель забрав людий на свій поклад, а лодки лишив на морю.

СПОДІЮТЬСЯ ПЕРЕВЕЗТИ ПОЧТУ ДО ЕВРОПИ ЗА ДВА ДНИ

ВАШІНГТОН, 2. жовтня. — Американський адмірал Мофет, що тепер відбуває подорож в воздушнім кораблі ЗР-1, що відбуває тепер пробний лет понад американську суму, заявив нині ґазетярам, що американський уряд має надію возити почту до Европи воздухом. Уряд сподіється, що подорож понад океан буде можна скоротити до двох днів.

Вожене почти воздухом має початися зараз, як лишень пробні лети покажуться доспішними та як американський уряд дістане з Німеччини новий бальон, там замовлений.

КОНЦЕРТИ У. Н. ХОРУ В НЮ ЙОРКУ

По повороті з Південної Америки У. Н. Хор дасть перші чотири концерти в Ню Йорку в днях 25. 26. 27. і 28. с. м. (в четвер, пятницю, суботу і неділю) в Тавн Гол при 43-тій улиці, біля Бродвею.

Програма буде нова.

КАРА ВИДНО ПОМОГЛА.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — До нюйорського порту приїхало сими днями 10 кораблів, везучих на собі разом і понад 13,000 іміґрантів з Европи. Всі кораблі приїхали без звичайних морських перегонів та в порядку, означенім їм іміґраційними урядниками.

АКЦІЯ ПРОТИ ЗАНЕЧИЩУВАННЯ ОКЕАНУ.

В Атлентик Сіті, Ню Джерзі, зорґанізувалася так звана Національна Ліґа для боротьби проти Занечищування Моря, яка покликала собі за ціль добитися від американського конґресу ухвалення закона, приказуючого кораблям, що топлять нафтою, не пускати на воду відпадків нафти, занечищуючих воду.

Сі відпадки мають робити справдішні спустошення не лишень серед водного птацтва, але й серед риб та других морських животин, та робити великі шкоди рибакам.

———o———

ЗБИРАЮТЬ ВИТАТИ ЛОЙДА ДЖОРДЖА.

Н Ню Йорку зорґанізувався комітет для привитання Лойда Джорджа при його вступленню на американську землю. Комітет складається з 400 осіб. Почесними президентами комітету є: ґубернатор стейту Смит, мейор міста Гайлен та Голберт, президент міської ради Ню Йорку. Комітет дає в честь Лойда Джорджа привітний обід дня 5. жовтня.

ВРАТУВАВ ЙОГО УДАР В ГОЛОВУ.

До стейтового суду в Ню Йорку поставлено оногді 23-літного Френка Джеймса, обжалованого за влом. Обжалований перечив своєї вини, і суддя казав відставити арештанта до тюрми та поставити його на розправу на слідуючу пятницю, коли суддя думав вигосити проти нього вирок. Тимчасом ждучи на присуд, арештант зібрався був з двома другими товаришами тюрми втікати. Втеча не вдалася, і Джеймс в додатку набрав поліційним буком по голові. На диво, ударі показалися замаскованим благословеньством: він став назад нормальною людиною, зрозумів як слід своє положеннє, чого в нього давнійше не бувало. Тепер він збирається просити суд о легкий вимір кари, щоби чим скорше вертати до своїдбного життя та показати, що він наскрізь моральна людина.

З ІМПЕРІЯЛЬНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.

ЛОНДОН, 2. жовтня. — На нинішній сесії імперіяльної конференції Великої Британії промовляв премієр Південно-Африканської Спілки генерал Джан Кристіян Смутс.

Він заявив, що з уваги на тарифу Злучених Держав, яка утруднила ввіз туди продуктів із заграниці і з уваги на те, що вона домагається сплати военних довгів, Велика Британія мусить розвинути у себе таки більшу торговлю задля збуту своїх продуктів в межах своєї імперії.

Далі він говорив про Африку, яка, казав, має всі сирі матеріяли до продукції товарів зокрема має бавовну і тютюн, а тільки має мало досвідних людий і капіталу. Длятого здалось би звернути туди більше еміґрантів а також більше капіталу.

Премієр Канади Мекензі Кінґ говорив, що і Канада потребує ще богато нових еміґрантів, яких радо прийме.

СКІЛЬКИ ВАРТА НЮ ЙОРК?

Податковий уряд міста Ню Йорку обраховує, що рухома й нерухома власність в місті Ню Йорку варта тепер 12 міліярдів 116 міліонів долярів. За один рік вартість посілостий міста зросла о 1 міліярд 153 міліони долярів.

Сей маєток представляє три четверті части маєтку нюйорського стейту.

ТАЙНА ВІЙСКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ ПРИГОТОВЛЯЄ ВЕЛИКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПЕРЕВОРОТ В ДЕРЖАВІ

БЕРЛІН, 2. жовтня. — З добре поінформованих жерел доносять, що німецькі националісти, які є переважно монархістами, готовляться до політичного перевороту в Німеччині при помочі військової сили.

Тайні військові товариства Ерґардта і Росбаха держать в поготівлі 100,000 тайного війска так званої „чорної краєвої оборони". Се військо находиться недалеко Берліна і тільки жде на приказ до маршу на Берлін, щоб там силою забрати владу у руки націоналістів.

В цілій північній Німеччині є 1,000,000 того тайного війска, яке у потребі стане з оружем в руці за новим націоналістичним правительством.

Покищо ся тайна військова організація кричить лише за військовою диктатурою і національним правительством, але вона кождої хвилі готова доконати замаху на републику і привернути монархію та покликати на престол німецького престолонаслідника Фрідріха Вільгельма, котрий тепер живе на вигнанню.

ПОЛІТИЧНА КРІЗА В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 2. жовтня. — Німецький канцлер Штреземан досі не вспів зєднати собі партій парляменту (райхстаґу) для створення нового національного кабінету.

Вгадують, що йому се діло зовсім не вдасться і політична ситуація в державі найдеться в критичному положенню.

В такому випадку, як кажуть, президент Німеччини Еберт піде на зустріч політиці Штреземана й одобрить його нове національне правительство, не ждучи на одобреннє парляменту.

З уваги на сі нові події німецькі соціялісти і комуністи також збирають свої сили, щоби бути готовими у потребі.

Кажуть, що вони поєднаються в боротьбі проти німецької національної диктатури.

БАВАРСЬКІ МОНАРХІСТИ ХОТЯТЬ ВІДІРВАТИ БАВАРІЮ ВІД НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН, 2. жовтня. — В тутешніх політичних кругах говорять, що Баварія на ділі вже цілком независима держава від Німеччини. Кажуть, що богато подій останнього часу вказує, що вона вже відокремилась хотяй того офіціяльно не проголосила.

Одною з таких подій є злеґкованнє розпорядку німецького федерального диктатора д-ра Ґесслера, котрий видав був наказ на замкненнє німецької фашістської ґазети „Фелькіше Беобахтер", яку видає провідник фашістів Адольф Ґітлер в Мінхені, столиці Баварії. Диктатор Баварії др. фон Кар зігнорував наказ Ґесслера і дозволив ґазету далі редаґувати.

Тепер Ґесслер хоче післати відділ війска до Мінхена, котрий мав би опечатати видавництво орґану Ґітлера.

Подібний самостійницький рух проявляється також у Віртемберґії, яка у випадку політичного перевороту готова прилучитись до Баварії.

Баварські і віртемберські монархісти готовляться до проголошення монархії і ждуть тільки хвилі, щоб посадити на престолі князя Рупрехта Віттельсбаха.

ДИКТАТОР ФОН КАР ПРАВИТЬ БАВАРІЄЮ

ЛОНДОН, 2. жовтня. — Баварський премієр др. Евґен фон Кніллінґ уступив, а його місце заняв диктатор фон Кар.

ФРАНЦІЯ ХОЧЕ ВІД НІМЕЧЧИНИ МАТЕРІЯЛІВ НА ВІДБУДОВУ

ПАРИЖ, 2. жовтня. — Французьке правительство постановило поставити Німеччині домаганнє, щоби відновило сплату „военного відшкодовання" Франції в продуктах, згідно з умовою, яку Франція заключила була з Німеччиною на окремій конференції у Візбаден.

Така достава матеріялів з Німеччини помогла би Франції продовжувати відбудову знищених війною областий, але чужинці, які були в Німеччині, кажуть, що дуже сумніваються, чи Німеччина тепер згодиться щонебудь платити Франції, чи то у грошах, чи то в продуктах. Тоді французьке правительство, кажуть вони, переконається, що через військову окупацію відібрало Німеччині змогу платити їй і грішми і продуктами.

ТРОЦЬКИЙ КАЖЕ, ЩО РОСІЯ БУДЕ ВЕСТИ ОБОРОННУ ВІЙНУ

РИҐА, столиця Латвії, 2. жовтня. — Американський сенатор Кінґ, котрий приїхав сюди в повороті з Москви, заявив, що перед від'їздом розмовляв з большевицьким міністром війни Троцьким, котрий заявив, що Росія не гадає висилати свого війска на поміч Німеччині і загалом не гадає вести війни, коли другі держави її до сього не змусять.

Він зазначив, що ситуація може змінитись, якби німецькі монархісти захопили владу у свої руки і якби сусіди Росії, а попихані Франції (Польща і Румунія) напали на Росію. Тоді, казав він, Росія була би змушена до оборонної війни і вела би її. Колиб прийшло до російсько-польської війни, заявив Троцький, так се дало би почин до віднови загально-европейської війни.

ДОЧКА ІТАЛІЙСЬКОГО КОРОЛЯ ЗНОВУ ТЯЖКО ХОРА

ПАРИЖ, 1. жовтня. — З Риму повідомляють, що молодша з двох хорих дочок італійського короля, Джованна, котра була подужала, знову тяжко захорувала. Лікарі бояться, що помре.

Се, як кажуть, наслідок отроєння. Обі сестри, Мафальда і Джованна мали отруїтись, щоб не віддаватись по королівському наказу.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПІД ОСІНЬ І НА ЗИМУ.

Прийшла холодна осінь; небаром буде студена зима.

Осінна і зимова пора се час праці громадської. Час праці одиниць для громади і для себе самих яко членів сеї громади. Громади місцевої або малої, і громади краєвої або великої.

З початком того холодного сезону громадяни (котрі є громадянами не лише з назви але і з діла, зі своєї громадянської діяльности) повинні уложити собі ПЛЯН праці і БУДЖЕТ на неї, себто плян роботи і її коштів. А потому, як холод промине і сонце знову стане пекти людий, повинні громадяни зробити ОБРАХУНОК, чи виконали той уложений плян і, чи зібрали і як видали зібрані кошти. Аж коли все тоді буде гаразд, можуть громадяни мати у спеку хвилину віддиху по громадянській праці, і вижидати нової осени і нової зими для ще красшої праці і для доповнення недостач минулого.

Перед американськими Українцями є питанне:

Що-ж робити протягом надходячих 6 місяців?

На се питанне тяжко відповісти щось нового.

Бож се, впрочім, усе стара справа і стара робота, добре звісна загалови американських Українців. Її треба лише пригадати.

Говоримо через нашу часопись, отже до членів У. Н. Союза, до читачів „Свободи" і до прихильників У. Н. Союза та „Свободи".

Їм передівсім скажемо, що першою і найважнійшою справою на сю осінь і зиму буде приєднанне і вписанне КІЛЬКОХ ТИСЯЧ ЧЛЕНІВ ДО У. Н. СОЮЗА. Се причиниться до зросту У. Н. Союза, отже для добра загального, але рівночасно і для одиниць, що належать до У. Н. Союза, бо чим більше до нього належить, тим більші користи він може забезпечити членам і їх родинам.

Другою не меньше важною справою є ПОМІЧ РІДНОМУ КРАЄВИ В ЕВРОПІ. Яка поміч? Поміч матеріяльна і моральна. Треба помогти українській школі і пресі під польським наїздом в Галичині, на Волині, в Холмщині і на Поліссю. Треба помогти і в політичній боротьбі проти окупанта грішми до старого краю, а також агітацією і пропагандою в обороні старого краю відсі, з Америки. Та і на сю моральну поміч треба матеріяльних засобів.

Третьою також дуже важною справою є, аби громадяни попри належанне до організацій і поміч рідному краєви не забували ПРО СЕБЕ САМИХ (говоримо і про мущин і про женщин) ТА ПРО СВОЇ ДІТИ.

Не говоримо про хату, їду й одяг, бо про се вже усякий самий подбає і без пригадки.

І не тільки нинішній Українець про се подбає в Америці. Тисячу літ тому дбали про се наші батьки на Україні.

Ми хочемо пригадати, що від нового Українця, себто від Українця нового часу, віку 20-ого, доби будовання новітньої української народоправної републики — вимагається ще чогось більше. Вимагається, аби він ЧИТАВ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ. Аби не відмовляв собі духовного корму і не ставав Українцем з давніх безпросвітніх літ, але посвятив також частинку своєї праці і на духовий корм для себе і для своїх дітий та закупив вже на сю осінь і зиму книжок до читання.

Читати треба і то конче і як найбільше. Не тільки політичні ґазети і політичні книжки та брошури, але не меньше пильно і дбало також повісти і наукові (популярно-наукові) книжки.

В теперішніх часах міряють моральну вартість чоловіка по його бібліотеці.

Нехай чоловік має лише 50 книжок, а все то бібліотека, хоч і невелика. Її власник не марнує вільних хвилин на нудах, пустомельстві і муншайні, — але ЧИТАЄ. Читає кожду книжку не раз, але більше разів. І його ум стає яснійший, світогляд ширший, знанне більше. Він находить інтерес в життю, яке перестає бути для нього буденщиною, яка кінчиться працею, їдою і спаннем. Він стає громадянином.

НЕ ТРАТЬТЕ, КУМЕ, СИЛИ...

Один Поляк з Шикаґа присилає нам листа, в якому залучує витинок з вшехпольського „Дзенніка Звонсков"-ого, в якому ся ґазета заперечує вістку про арештованне митрополита Шептицького. Закукурічений „лицержик", який не мав навіть відваги подати свого імени до відома широкої публики, поводиться немовби Колумб, відкривши Америку, та не щадить нам здорової лайки за те, що ми не читаємо таких певних вістий, як вибріхування шікаґовського україножерного органу.

Для нас замітний факт, що поклонник польської вшехпольської рептильки зайшов з простованнем до нашої ґазети. Чейже він не без того, щоби знати, що вістка про арештованне митрополита Шептицького була подана не лишень українськими ґазетами, але й всіми польськими ґазетами в Европі. Він чейже не може не знати, що в сій справі говорено вже в польскім соймі, що справу арештовання теребено навіть на авдієнції української соймової репрезентації у польських міністрів, та що самі польські міністри не перечили факту арештовання митрополита. Він чейже не може не знати, що й в Америці цілий довгий ряд ґазет помістив вістку про арештованне Шептицького. Він мусить знати, що й польські ґазети в Америці подали сю вістку та що вони й досі стоять на становищи, що арештованне митрополита Шептицького є фактом.

Звідкиж взялося заперечення вістки? На се не треба бути Колумбом, щоби відкрити. Самий розголос, який арештованне митрополита Шептицького набрало в широкому світі, показує жерело заперечення. Прецінь розголос арештовання голови української католицької церкви був тим, чого польський уряд не передбачив, а чому він тепер бажає за всяку ціну запобігти. Звідси походять заперечення. З польських конзулятів та польських амбасад іде се брехливе вибілюванне польської влади, яке власне й проявляється сими непідписаними, голословними запереченнями загально відомого та загально признаного факту.

Вже те саме, що польські амбасади та конзуляти не можуть підписати своїх імен під запереченнем факту арештовання митрополита Шептицького, показує як на долоні, що арештованне є фактом. Лайки, які на український національний рух під польською окупацією виливають тепер вшехпольські органи та хочби ся цвітка лайки, яку прислав нам наш безіменний спростувач, є для нас лишень доказом, що в серци своїм ті ґазети та їх задурені читачі самі не вірують в те, що самі голосять.

Присилати безіменні спростовання до українських ґазет польським патріотам зовсім злишно. Ніякий український редактор не зловиться на брехливе заперечення, навіть в польскім конзуляті роблене. Поляки можуть лишити українську пресу в Америці в спокою: Тут вони не найдуть ні одного Илькова ні одного Яцкова, щоби мав відвагу подавати українському народови отруйні препарати, виготовані польськими фабриками брехні та облуди, що звуться польськими амбасадами та конзулятами.

АРЦИБАШЕВ ПРО СОВІТСЬКУ РОСІЮ.

До Варшави прибув із совітської Росії звісний російський письменник М. П. Арцибашев (автор славнозвісних повістей „Санін", Міліони" й ин.). В розмові з співробітниками російських варшавських газет „За Свободу", „Русь" і „Знамя Россіи" розповів богато цікавого про життя в Росії.

„Економічне життя Росії оконечно знищене. І в цій знищеній, голодні йкраїні відкрито сільсько-господарську виставку... Самособою, це чистий блоф. Большевики хваляться, примірем, перед чужинцями предметами домашного дрібного промислу або якимсь расовим биком, але треба знати, що промислові вироби, зібрані на виставі, походять із **передвоєнного** промислу, а тойсамий бик заховався в якімсь там совітськім хазяйстві з часів, бувшого на даному місці того останнього взірцевого хазяйства... І так із усім иншим на виставці, в її збитих на скоро деревляних будах, помальованих на червоно.

А брехати про цю виставу і роздувати її большевики будуть, самособою, скільки влізеться.

Економічне положення краю розпучливе, каже М. П. Арцибашев, і большевики будуть давати чужинцям концесії, будуть продавати їм фабрики, рудокопні заведення і все, що буде можливо. І будуть іти на політичні уступки, щоби лише добитися заграничної позички, конечної для піддержання своєї власти. Задля цієї позички вони навіть згодяться скликати Народное Собраніе, самособою, з потайним наміром, перевести вибори до Собранія так, як тепер переводять вибори до саветів.

Про можливість скликання Народного Собранія говорять уже і самі комуністи. А між ними вдержується вперта гадка, що Народное Собраніе буде скликано безуслівно в осени 1924 року".

Про патріярха Тихона Арцибашев висказався рішучо, що патр. Тихон побідив. Він відновив богослуження в церквах, він перед службою божою освячує ці церкви, як передше збещещені, на хресних процесіях збирає він 50—60 тисячні товпи народа, його дорогу закидають звітами, не зважаючи на незвичайно високі ціни цвітів, благословення ним людей, що підходять до його рук, продовжається часом по кілька годин попорядку. Робітники просять Тихона відслужити молебні на фабриках. Діяльність патріярха Тихона вельми непокоїть большевиків. Оден із визначних комуністів сказав дослівно таке:

— Випустити Тихона було легко, одначе замкнути його знову буде неможливо. Прийдеться вислати його за границю.

Тихонівські релігійні манифестації то разом із цим демонстрації проти большевиків. Нарід ненавидить комуністів, а саме нарід, бо про хліборобів і говорити нічого. І робітники зівсім позбулись і відпекуються колишнього одушевлення, головно після утворення „Непа" і почуваються тепер нещасливими тепер більше, як колинебудь.

Літературного життя нема, нема життя письменницького. Все застрашене, прибите й мовчить. Одначе потайно, в зачиненій кімнаті, поціпки ганьблять на чім світ стоїть, большевиків, навіть письменники, що стоять на совітській службі. Ганьблять Луначарського, Горкого, Олексія Толстого... А на другий день смирненько йдуть до заняття і любляче подають томуж самому Толстому — хліба ради...

„Працювати в Росії я не міг, — сказав М. П. Арцибашев. Свободи слова там нема. З трудом удалося мені заховати в написаному виді які такі виривки чисто мистецького характеру. Але за ці роки назбиралось немало вражінь. Це наклонило мене виїхати за границю".

„Я виїхав із Москви леґально, за совітським пашпортом. Колиб у Москві був головний кат Дзержинські, то він, самособою, не випустив би мене з Москви. Та він кудись виїхав і я покористувався його неприсутністю. Якийсь там совітський секретар у несвідомости пустив мене".

Про свої майбутні пляни Арцибашев заявив, що хоч має саветський пашпорт, не думає вертатися в саветську Росію, бо причисляє себе не до большевиків а до еміґрації.

„Явернуся в Росію, коли там будуть людські відносини істнування. При большевиках людські услівя неможливі".

НІХТО НЕ ЗНАЄ ГОДИНИ СМЕРТИ АБО НЕЩАСТЯ СВОГО. ОБЕЗПЕЧІТЬ СЕБЕ І СВОЮ РОДИНУ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС.

Матвій Костишин.

ЛИНУВ БИ Я ТАМ

Зі сну збудилось весняне царство,
Зелений килим землицю вкрив,
Зацвили рожі, астри, лелії,
Спів соловейка воскрес, віджив.
Сонечко гріє моя рідна ненька,
В своїх обіймах роскіш пестить,
Розгарцювався вітрець буйненький,
Тільки осока гнесь, шелестить.
Кругом буяє роскіш весело...
Однак чужина все чужина;
Серденько вяне, мліє, нудьгує —
Прийшла у гості стара жура.
Мріє сірома про рідну хату,
Щоб полинути там, де він зріс,
Хоч раз глянути на ті руїни,
Скільки пролилось крови тай сліз.
І на широкі родючі ниви,
Де гнувсь пшенички колос товстий,
Під ним всміхались ниви весело,
Як рушив стиха вітрець буйний...
Колись раділи ниви широкі,
Днесь їх покрили ряди могил.
Онтам линув би хоч помолитись,
Щоб лиш дістати сокола крил.
Злетів би птахом гень попід хмари,
Щоб тільки долю, спокій знайти.
Бо на чужині чужії люди
Не розпитають: Чом плачеш ти?
Не розпитають і сліз не бачать,
Ох безталанна, доле моя...
Нема на світі дорозших скарбів
Як рідна мова й пісня своя.

Виннипеґ, Ман., Канада,
7. мая, 1920.

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ДО Т. ЗВ. РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Орган української радикальної партії в Галичині, „Громадський Голос" (ч. 30 з 1-го вересня) подає статтю, в якій виявляє становище сеї партії до Радянської України.

Ось та стаття:

Розвиток капіталізму довів Европу до катастрофи 1914 р. В світових змаганнях захитались основи, що піддержували його — передівсім зросла сильно клясова свідомість робітничих мас. Велика революція проти тюрми народів, проти національної і соціяльної неволі не дала таких вислідів, в імя яких ішли тисячі до бою і за них вмирали. Перемогла імперіялістична нахабність і ідея панування сильнійшого над слабшим. Народи находяться сьогодня в ще гіршому ярмі, як були колись. Змінились тільки їх господарі. Чи значить се, що ті народи віддані знову на сотку літ на поталу? Ні! Ідея батьків радикального і соціяльно-революційного руху на Україні висловлена в програмі з 1878 р.: „кождий нарід повинен жити по своїй волі на своїй землі" — живе далі. У великому кітлі подій кипить і твориться нова сила, яка повалить тюрми народів і вулканічною лявою залле всякі заборчі тенденції.

З огляду на теперішнє положеннє мусимо коротко зясувати наше становище до двох найважнійших питань, довкола яких обертається українське життє, а саме — **до національного і соціяльного поневолення.**

У справі національній українська радикальна партія стоїть на самостійницько-соборницькій плятформі і стремить до цілковитого визволення всіх українських земель. Шляхом до сього вважаємо боротьбу, яка одиноко може дати запоруку розвитку власної держави і переведення в ній справедливого соціяльного ладу.

Демаґоґічні кличі III. Інтернаціоналу, який властиво являється послушником російської шовіністичної націонал-комуністичної партії (що вже надоїло навіть такому правовірному комуністови, як Мадярови Белі Кунови!) кидані „Землею й Волею" для обдурення здорового розуму селянських мас, не можуть мати успіху. Найкрасшим доказом сього розвиток подій на Великій Україні, де показалось, що українському селянинови своє слово, своя школа, своя держава і своя воля далеко милійші ніж винищуюча диктатура російської комуністичної партії. Маси поляглих селян в боротьбі за своє право на своїй землі ясно показали, що їм чужа ідея всесвітньої революції, поки ще своя не покінчилась успіхом.

Виявилося вчасі останньої революції, що **тільки у власній державі можна перевести соціяльні реформи.** Се бачимо тут, се бачимо всюди.

Але й російсько-большевицька ніби-комуністична і неби-радянська влада **не принесли зі собою ні політичної ні соціяльної волі нашому народови.** Бо хто-ж творить нарід на Україні? Нарід се працюючі маси, селянство, робітництво, і трудова інтеліґенція. Чи мають вони волю і владу? Чи є на Україні політична воля? Чи є теперішня українська національна територія державою, в якій громади, повіти, ґубернії творять добровільну спілку? Чи допущено до рад селянські маси? Чи рішають вони самі, ось-ті селянські й робітничі ради по своїй добрій волі про саму орґанізацію праці і про розподіл овочів праці? Чи мають вони, отсі ради, владу у своїх руках? Чи давали вони свою згоду на вивіз 50 міліонів пудів збіжа заграницю, вчасі, коли тисячі мерли з голоду? Чи дають вони й тепер свою згоду на вивіз 300 міліонів пудів зерна? Чи мають вони своє військо, свою міліцію зі своїх людий, які дбають про се, щоб саме ухвали тих рад виконувалися?

Ні! Ні! і ні!

Все залежить від Москви, від центрального уряду, в якому нема розуміння для потреб населення України. **Влада на Україні в руках комуністичної партії большевиків України, в якій є всього 20% хирлякуватих Українців, себто біля 10,000 чоловіка на 40 міліонів*). Українським комуністам немає доступу до урядів, а III. Інтернаціонал не приняв української комуністичної партії в свої члени.** Яка справедливість в сього інтернаціоналу, свідчить се, що вільно називатись московським комуністом, але не вільно бути українським, бо се національний шовінізм і сама небезпечна контрреволюція.

Розуміється, що з такою „радянською" владою, **в якій ніяких рад немає,** в якій панує купка чужих людий, і яка трясеться, щоб Україна не самовизначилась, українській радикальній партії не по дорозі. Інша річ, що радикальна партія рівночасно поборювала би кожду акцію чужих капіталістичних держав заходу, котрі хотіли-б „запроваджувати лад", а властиво йшли би на грабіж не своєї праці. Кожда інтервенція на нашій землі, чи буде вона справа, чи буде зліва, має на ціли відібрати нашим працюючим масам їх працю і їх волю. Всякий **окупант,** під яким би гаслом не приходив, завсіди є окупантом і старається своє часове володіннє використати шляхом пограбовання місцевого населення, і особливо сю можність використовує в перших часах.

Тому радикальна партія виступала і буде виступати проти всякої інтервенції на українській землі і осуджує та поборює всіх тих, що збираються **силами одного окупанта випирати другого.** Натомісць радикали, як опора революційних мас, поборюють і будуть поборювати кождого окупанта так довго, аж поки він не зникне з нашої землі, та не повстане дійсна влада українських трудових верств.

Великий український народ визволить сам себе і ніяких опікунів в сій визвольній боротьбі він не потребує. Воля національна і нерозлучна з нею воля соціяльна є найдорозщими скарбами українського народу і хто-б на них не посягав, є і буде його лютим ворогом. Тому радикальна партія все і всюди поборювала і буде поборювати тих ворогів та їх яничарів, які-б сильні та страшні вони не здавались.

*) Гл. „Партійна перепись 1922 г.", Харков. — Загальна скількість членів комуністичної партії большевиків України була в дни 1. IV. 1923 — 54,818 осіб, з сього лише 11,920 Українців.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Тов. Укр. Клюб Поступовий, від. 70, повідомляє всіх своїх членів, що місячний мітинг відбудеться в суботу, 6. жовтня о год. 7. вечером в ґали Народного Дому під ч. 72 Морріс ул. в справі вибору делеґата на Другий Всеукраїнський Конґрес в Филаделфії, котрий відбудеться на днях 25. і 26. жовтня с. р. Кождий член повинен прибути на означений час і припровадити зі собою своїх знакомих, котрі еще не є членами У. Н. Союза, щоби їх вписати в члени У. Н. Союза, понеже тепер є добра нагода, бо У. Н. Союз принимає без вступного аж до кінця с. р. — С. Гладкий, пр.; А. Онисик, секр.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64 повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в суботу, 6. жовтня о годині 7. вечером під ч. 435 Мейн ул. Проситься членів прибути на сей мітинг бо маємо важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару після статута. — В. Григорчук, пр.; М. Сас, секр.

ВУДГЕЙВЕН, Л. АЙ., Н. Й. Тов. Вільна Україна, від. 200 повідомляє всіх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 14. жовтня в тій самій ґали і в тім самім часі як завсігди. На цих зборах маємо дуже важні справи до полагодження, з котрих деякі вимагають присутности кождого члена, в противнім разі справа може бути неполагоджена, а це вийде на шкоду товариства. — Д. Великанович, предс.; В. Цісик, секр.

НЮ АЛЕКСАНДРІЯ, ПА. Бр. св. Петра і Павла, від. 82 повідомляє всіх своїх членів, що звичайний мітинг відбудеться в неділю, 14. жовтня о год. 2. пополудни під ч. 77 в домі Йосифа Пішка. Проситься всіх членів прийти на мітинг, бо є дуже важні справи до полагодження. — Т. Шиляк, предс.; А. Філовяк, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316 повідомляє, що місячний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в четвер, 11. жовтня в ґали Вільні Козаки під ч. 102 Джойнер ул. Кождий член обовязаний бути на цім мітингу, бо є важні справи до полагодження. Рівночасно пригадується членам, що поза мітингом касієр вкладки не принимає. Кождий член свою залеглість повинен вирівнати на цім мітингу. — Н. Стрілець, предс.; О. Мачинський, секр.

ЛАНКАСТЕР, Н. Й. Бр. св. Василія Вел., від. 87 повідомляє, що триквартальний мітинг відбудеться о 1. год. попол. в неділю, 14. жовтня в Кушінг ґали під ч. 24 Сентрал Евню. На порядку нарад буде триквартальне справозданне і инші справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Н. Трояновський, предс.; К. Купер, секр.

ОЛІЄН, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 363 повідомляє своїх членів, що звичайний мітинг відбудеться в неділю, 14. жовтня. З огляду на важні товариські і народні справи, проситься кождого члена прибути на мітинг годину скорше, а це на 1. годину попол., щоби усі члени були на ґали. — С. Луцишин, предс.; Д. Базів, секр.

З БУКОВИНИ

(Брак орґанізації. — Невдачність аґента-провокатора.)

Одним із найактуальніщих питань на Буковині являється справа орґанізації українського громадянства. Пекучість цій справі надає вже той сумний стан, в якім опинилась наша країна. У нас, де наше національно-культурне політичне та економічне життє занепало, як може ніде більше, де зневіра малодушних в побіду великої правди нашої справи шириться, а їх лизунське залицяння з могутними володарями спричинює ще більшу лютість гнету послідних на нашою країною, — відчувається болючо брак сильної орґанізації і одностайности української громади. Під цю пору може принести добре зорґанізована громада, нашій загальній справі неоцінені прислуги.

Коли подивитися на цю справу з ширшого кругозору, то не знайдеться без сумніву ніяких поважних перешкод до створення такої орґанізації, одної сильної твердині, яка би стояла на сторожі прав нашої народности. Але щож. Щоби щось зробити — треба хотіти. А у нас нема кому. Ще поки жив покійний нотар Дрогомирецький, гуртувалось коло його старше й молодше покоління. Ніхто з нас не важився зробити якогось політичного кроку не порадившись вперед старенького Дрогомирецького. За його ініціятивою, заснувалась у нас „Українська Народня Орґанізація" де належало досить поважне число інтеліґенції, міщан та селян. Ця орґанізація видавала свій власний орґан „Слово" та була надія, що небавом ціле українське громадянство стане під прапор цієї партії. Та на превеликий жаль, нотара Дрогомирецького не стало між живими — а за ним заспала ціла ця орґанізація. Часопис „Слово" заперестав виходити, а ціла громадка членів цеї партії розбрилась по куткам.

Деякі з бувщих прихвостнів Василька, заложили собі так звану правительственну партію. До цеї партії належить тільки горстка падлюк, котрі затягнули похвальну пісоньку „возхваляючи" під небеса тих, які угнітають наш нарід, величаючи їх нашими защитниками та славять їх щедрість та людяність.

За ці свої „славословія" надіються ці мерзенні падлюки похрупати хоч бодай смачних відпадків з нових жолобів.

Сильно зорґанізована є у нас українська соціял-демократична партія. Та на жаль працюють там тільки ротом, а самим ротом, хочби яким широким, противника не проковтнеш.

Звісний з послідного процесу Крутія-агент провокатор др. Степан Кравчук, відсиджуючи кару за вимушення — в черновецькій тюрмі, висилав відтам листи до знакомих і свояків в Галичині і Буковині. Хоч листів з тюрми висилати не вільно, то Кравчук найшов до цего спосіб. Іменно ужив він до цего ключника Св. обіцюючи йому, що як вийде з тюрми, дістане за це нагороду в сумі десяток тисяч левів. На це ключник Св. згодився, думаючи що має з „паном" до діла. Перебираючи листи, мав їх згаданий ключник передавати пані П. при вул. Нового Світла Ч. 29, ця знова мала ці листи пересилати дальше.

Та коли Кравчук вийшов з тюрми, віддячився бідному ключникови в поганий спосіб, іменно зробив на него донос до сіґуранци (тайної поліції), ця знова віднеслася із скаргою до карного суду, та нещасного ключника прогнано зі служби. Ось як віддячився Кравчук.

Та бо й Кравчук завівся. Вийшовши з тюрми, думав, що сіґуранца й дальше буде його вживати для своїх цілий. Тимчасом ця подякувала йому за „хліб й сіль", бо відай і сіґуранці стало ясно, що такий хамелеон як др. Кравчук, який нині „страха" і „лакомства нещасного ради" зродив свою Матір і пішов своїм катам на службу — завтра, при найменшій зміні констеляції, зрадить і їх самих.

Тепер живе др. Кравчук в Коломиї, та злі язики кажуть, що має він тепер нового хлібодавця іменно — французьку місію у Львові. **К.**

НІХТО НЕ ЗНАЄ ГОДИНИ СМЕРТИ АБО НЕЩАСТЯ СВОГО. ОБЕЗПЕЧІТЬ СЕБЕ І СВОЮ РОДИНУ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

ВЕЛИКЕ ЗНАЧІННЄ ПОШИРЕННЯ ДОБРИХ КНИЖОК

Про берлінське видавництво „Українське Слово".

(Оригінальна стаття написана для „Свободи").

Число проданих в однім році книжок, число егземплярів часописей поширених в однім році між даним народом — може бути менше більше мірилом культури того народа. Очивидна річ, що тут можуть бути ще ріжні комбінації, бо такі загальні дати еще не доказують чи всі кляси даного народа однако культурні, чи світло науки та теплі проміня мистецтва дійшли аж до найдальших його глибинь.

Письменство і взагалі мистецтво у Італійців стоять незвичайно високо, а часописей мають вони тьму тьменну. Та мимо того кляса селянська, зосібна в полудневій Італії, стоїть на досить низькім степени культури.

Доперва процент анальфабетів в данім народі зіставлений з числами поширених продуктів крукарської преси, зібраними з увзглядненнем поодиноких кляс народа — давби в приближенню образ його культурного стану.

Я позволю собі на відважне твердження, що культура чеського народа яко-такою, стоїть визше від культури народа італійського. Дарма, що у Чехів нема такої маси гарних та пишних палат ані таких славних мистців кисти і долота як у Італіян; але зато у них процент анальфабетів не більший від 4, у них нема нігде між народом такої пропасти забобону і темноти, як в многих околицях Італії.

Колиж тепер звернути бесіду на нас самих, Українців, то ми передовсім згори мусимо виступити з певним оправданнем. Ми не лиш що не мали своєї самостійної держави (не мали її однак до недавна і Чехи) але наше письменство було через 30 літ майже для одинайцятих двайцятих частин нашого народа взагалі заборонене! Тай тепер, від насів великої російської революції відносини на Великій Україні є вповні анормальні, так що до недавна там майже нічого в українській мові напечатаного не появилося. Автор боявся вилізати зі своїми творами на світло денне, а еще більше може боявся накладчик: всяка українщина рівнялася „Петлюрівщині" та бандитизмові і грозила поставленням під „стенку". До того папір був під комісарським зарядом, а помосковлені жидки або привандрувавші із Орла чи з Тули кацапи рішали чи і котру українську книжку можна було друкувати та чи варта було на неї давати (очивидно) за гроші) папір.

Правда і се, що заграницею — У Відни, Берліні і Ляйпціґу стоять **сотки вагонів** напечатаних українських книжок, але московсько-еврейські самовладці над Україною, та їх українські невигласкі — узнають всьо те — включно до нескастрованого большевицьким ножем Шевченка — за контрреволюцію і не допускають сего в „преділи имперїи" Троцького, Раковського і товаришів.

Се очивидно цілком вимкові відносини, за котрі прийдеться еще безумовно відповідати перед народом їх виновникам.

Інакше представляєся однак справа коли іде о галицьку Україну. Тут і перед світовою війною були такі самі конституційні закони як і в Чехії, тут обовязував той самий пресовий закон. Та галицькі Українці не вміли з них користати так як напр. Чехи. Досить сказати, що з закона про публичні збори з 1867 року вони скористали властиво перший раз доперва з осени 1880 р., скликуючи до Львова, з нагоди столітних роковин вступлення на престол німецького (не австрійського!) цісаря Йосифа II. перше всенародне віче. Через цілих 13 літ сей закон для них — очивидно з їх вини — не іствував, хоч з закону про товариства з сегож року, вони всетаки дещо користали. І зпресового закона могли вони користати не гірше як Чехи, австрійські Німці або Поляки. Та галицькі Українці і з него користали в дуже обмеженім розмірі. Хоч було їх майже 4 міліони то властиво лиш один денник удержували вони власними силами, бо другий опирався лише на субвенції від австрійського міністерства справ заграничних. Та й тепер вони стягнулися лише на один одиніський дневник і то дуже невеликого обему!

Чотири міліони народа се не дурниця, а всіх Словінців нема навіть і половини сего. Та всеж їх товариство просвітне імени св. Моґорта число над **40.000** членів, наколи тов. „Просвіта" у Львові і доси не осягло ще **6.000** членьів.

Певна річ, що тут велика доля заслуги паде ще на стару „раду школьну крайову", котра довела була аж до 25 процент анальфабетів в краю, але хтож перешкаджав нашій інтелігенції самій боротися з анальфабетизмом?! Коли би приняти, що наших інтелігентів живучих по селах і місточках було лише 10.000, то коли би кождий з них вичив річно лише десятьох анальфабетів читати і писати, то за рік позискалиби ми були уже 100.000 письменних людей, а за 10 літ цілий міліон! Десять людей не треба було навіть разом збирати, а вчити пачками по 5 людей через три місяці. За пів року від 1. жовтня до 1. квітня мож було вивчити отже цілого вигідно тих 10 людей у віці між 14-им а 40-вим роком життя штуки читання і писання. Старший чоловік — до певної границі—учиться легше і скорше як дитина, і се лиш один з наших „національних викрутів, що мовляв „я вже за старий до науки".

Очивидна річ, що тепер, коли ми в Галичині зістали вже вповні віддані на ласку і неласку польської шкільної кураторії, коли вона за чергою знозить українські школи та зноносила навіть українських інспекторів для українських гімназий, тепер ще більше є обовязком всіх тих наших людей в краю, що уміють читати і писати, ширити ту штуку між своїми земляками, та взагалі ширити просвіту. Але такий самий абовязок лежить також на наших браттях в Америці. І межи ними є ще на жаль анальфабети, котрим треба **дати можність бути вповні людьми**, котрих треба отже чимскорше научити передовсім читати і писати по українськи.

Однак та штука се лише средство до цїли; **що з того, що хтось уміє читати, коли він нічого не читає?** Що з голки, коли нею не шиють, що з плуга, коли ним не орють?!

Правда, наші американські організації асекураційні (У. Н. Союз і другі) сповняють величезну культурну місію, достарчуючи своїм членам також часописи. Але культурному чоловікови часопись не повинна вистарчати; з неї він має попри біжучу політику довідатись доперва, які нові книжки повиходили, щоби він знав, котрі з них має він собі купити. Перед 50 роками міг кождий Українець легко закупити **всі** книжки українські, що тої виходили. Тепер на щастє, треба би було вже добре заможним чоловіком, щоби собі на се позволити. Але всеж таки бодай **частину виходячих тепер книжок кождий з нас мусить закупити**. А мусить передовсім з **простого самолюбства**, щоби чогось навчитись, а щоби собі зробити велику приємність, а друге, з **національного обовязку**, щоби підержати наші видавництва, призначені передовсім для рідного краю!

Наша американська іміграція моглаби собі так прямо жаргом удержати всі видавництва українські що виходять в Европі поза границями України і в той спосіб допомогти до утворення величезного просвітного арсеналу на річ нашого народа.

Коли погляньмо, як на сім поли працюють заграницею Росіяне всякої масти, то прямо подив нас збирає. Тисячі величезних книг наукових, споминів, романів, збірників подій, шкільних підручників та чисто забавових, як технічних і т. и. А хоч большевики і як боронили проти всього, що не носить їх марки, то проте помимо всіх заборон і перешкод ті видавництва ріжними дорогами пересякають до Росії. Очивидно, лише частина тих книг є перенята рекаційним духом, а переважно се річи добрі, цінні і цікаві, котрі як не зараз, то таки з часом дістануться до Росії і сповнять свою просвітну службу. У Москалів заходить однак та ріжниця, що їх є на еміграції пару міліонів, а межи ними много дуже засібних, що еще перед революцією мали здепоновані величезні капітали в чужих банках. Другі доробилися вже на еміграції маєтку, треті (реставратори і т. и.) жиють вже таки зі своїх земляків — одним словом Москалів живучих в самій Німеччині є більше, ніж числить мешканців наприклад ціла така самостійна держава, як Литва.

Українців на еміграції в Европі тільки нема, та народ се дуже бідний, головно утікачі з ріжних польських таборів. Вони сами мусять шукати за ріжними запомогами, бо роботи при загальнім теперішнім безробітю дуже тяжко дістати. Вони своїми власними силами взагалі і одного порядного видавництва удержати не всилі.

(Далі буде).

НАШЕ НЕЗНАННЯ ІДЖЕННЯ.

Один медичний писатель пише: „Зруйнованим жолудкам винні суть звичайно самі їх властителі". Він має і слушність, позаяк в нинішних часах пересічний син фармера знає більше як кормити худобу ніж як кормити самого себе. То само відноситься також до ширших мас людности. Дуже трудно є найти чоловіка, котрий би знав яку пропорцію поживних первістків потребує людський організм або яка скількість в результаті поводиться тільки своїм апетитом і робить часто великі помилки, за котрі пізніше мусить відпокутувати. Такий стан нарушить напевно Трінера Гірке Вино. Воно чистить жолудок, додає апетиту і посилює цілий систем травлення. Коли терпите, наслідком затвердження, газів в кишках, болі голови, безсонности або чуття загального вичерпання, беріть Трінера Гірке Вино, котре є на продаж у всіх аптиках або доставців лікарств. Єсли не можете купити його в своїм сусідстві, пишіть до Joseph Triner Company, 1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(74)

Він дуже помиляється!

Про те, хто має одержати поставу, рішають наперед.

Колиж відкривають листи з офертами і виявляється, що хтось запропонував ще дешевше ніж протеґований ліферонт, то йому говорять: „Тут маєш перо і папір, пиши швидко другу оферту і пропоную ще о пів процента дешевше."

Це дуже відомий спосіб, про це не знають нічого лише такі люде, які, як Іван, стидіють петрефакти і досліджують зорі.

Постанову желізничих рейок одержало Акційне Товариство за ціну о чверть процента нищу, ніж та, яку запропонував Іван.

Алеж тому ще витревалість Івана не полишила його і тепер. Двічі два і тепер ще чотири, і ті, що грішать проти цього, мусять загинути раньше чи пізнійше.

Не зважаючи ні на що Іван зарядив вироблять в своїй гуті рейки і надалі ісклядати їх в магазинах. Прийде ще час також і для них!

Отже Бондаварська желізниця буде вибудована.

Пан Чанта продає свої будинки в Х.; цілий шерег будинків продається.

Він говорить, що він іде до Відня, перебрати свою посаду керуючого радника. Він дістає за це велику платню, не потрібуючи робити шось.

Всі свої гроші повертає він в папір. Тепер нема ані поля, ані копальні, ані худоби, ані будинку, який дав би так багато зиску, як папір. Тут він не потрібував ані наймита, ані погною, ані сіна, ані забезпечення від вогню! Яки-же зиск дає той папір, за який не треба платити державі жадних податків, до якого держава ще доплачує, коли бідний капіталіст має замало прибутку від того.

Тому продається цілий шерег будинків. На щастя в Х так мало грошей, що ціле місто не в стані купити цілу вулицю.

Отже желізницю в долині Бонди будують. Робота іде по цілій лінії. Цілий довгий рій пчіл працює, старається, пересуває грабарки від раннього ранку до пізнього вечора. Копають землю, розсаджують скелі, пробивають гори, насипають дамби, вбивають стовпи, тешуть каміння на протязі багато миль.

В темнім отворі Бондаварської копальні стоїть непорушно чоловік і дивиться на роботу. Його похмурий, грізний погляд направлений на підемний кран.

Ця постать Петро Шафран.

Він тримає в руці великий кавалок вугля.

І переводячи свій погляд від галасливого оточення назад на цю тиху решту рослин, він здається хоче сказати своїми блискаючими очима: І цілої цеї слави, богатства і роскоши є ти основою, початком, оживлюючою силою? Ти!

І він шпурнув в стіну камінним вуглем, який він держав в своїй руці.

Бідний добрий князь.

„Ви переказали мені, що хочете повідомити мене про щось?" запитав князь Теобальд, коли він на листовне запрошення гарної жінки звився у неї того дня, коли Евеліна говорила з своїм чоловіком.

„Я хочу виїхати з Відня."

„Ах! це справді несподіванка. А куди?"

„Геть у світ. Мій чоловік переноситься до Парижу і я їду мабуть з ним."

Князь подивився запитуюче в обличчя дами.

„Надокучило вам життя побіч мене?"

„Я марно заперечувалаб це. Я тут рабиня. Я живу в пестрій вязниці. І я ще навіть не знаю, що зветься життям."

„Шкода вам слова, яке ви дали мені? Я звільняю вас від нього, лишайтеся тут."

„Але для цього я занадто горда, щоб бути невдячною до когось, чиїми доброділствами я користуюсь. Мені досить знати, що ви пас в цій палаті, щоб я почувала себе вашою невільницею. Я більш не хочу, щоб мені хтось робив доброділства."

„Це „також"."

Евеліна підкреслила нарочито слово „також".

„З честолюбства?"

„Ні. Тоді я булаб пильнійшою в ученню. Я хочу тішитися вільним життям, я хочу раз рухатися в світі без кайданів."

„Це дуже слизький шлях для гарної дами."

„Так дуже не падають, щоб вже не піднятися."

„Хто казав вам це?"

„Я бачу це."

„Отже ви хочете лише пити гіть від мене?"

„Так, так, так!" повторила Евеліна тричі нетерпеливо.

„Тоді я зроблю найліпше, коли я увільню вас від мого неприємного товариства," промовив князь, беручи свій капелюх, і додав з тонкою іронією: „вибачте мені, мадам, ті нудні години, до яких я спричинився від часу до часу."

Евеліна уперто повернулась спиною до відходячого і тупнула нетерпеливо ногою.

Князь помітив в передпокою, що він полишив свою палицю не тут, а взяв її до середини і забув там. Цю палицю дістав він також від Евеліни, як подарунок на Різдво, і не хотів полишити її.

Він пійшов назад по неї.

Коли він вступив до дверей кімнати, в якій він полишив Евеліну, він сильно вражений.

Дама сиділа спиною до дверей.

А палицю, яку шукав князь тримала вона обома руками, притулила її два три рази до уст і хлипала.

Князь усунувся непомітно так-же як він прийшов.

Він зрозумів все.

Дама нсоварилась в ним, щоб йому було легче розлучитися з нею, і удавала низькі переконання, щоби він легче забув її.

Але чому вона зробила це?

Наступного дня князь довідався також і про це.

Камердинер приніс йому ключі від апартаментів Евеліни. Дама відїхала з раннішним потягом.

Князь поспішив до мешкання Евеліни і там він довідався, чому ця жінка полишила його.

Вона полишила все, що князь колись подарував їй, свої дорогоцінні річи, своє срібло, свої плетива.

Вона не взяла нічого з собою.

Тепер князь зрозумів, чому вона полишила його.

Навіть його прогулькову палицю знайшов він на столі і аж пізнійше помітив він, що там, де держальце з слонової кости дотикало золотий перстень, був овинутий тонкий волос, один з того довгого шовкового волосся, яке сягало їй від темени до пяток.

Яку силу мав цей волос!

Евеліна приїхала скорше ніж Каульман до Парижу.

Вона умовились, що вона має жити в готелі, поки він урядить її її мешкання.

Декілько тижнів пізнійше прийшов до неї Фелікс і сказав: „Ваше мешкання готове, коли вам це до вподоби, я відвезу вас туди."

Евеліна сіла з Феліксом до повозу і поїхала у своє нове мешкання.

Воно знаходилося в найкращій частині світового міста, на Севастопольськім бульварі, на першім поверсі.

Коли Евеліна вступила до свого нового мешкання, їй застукало серце.

Тая-сама кімната з вишньово-червоними шпалерами, потім друга декорована сизим шовком, з комином з чорного мармору, і нарешті кабінет з різьбою в стилі рококо, з круглими порцеляновими малюнками і з кругим вікном виходячим до саду — все як у Відні. Тіж-самі малюнки, тіж-самі срібні начиння, гардероба, скриньки з дорогоцінностями, все до останньої рукавички, яку вона полишила у Відні на столі.

Бідний, добрий князь! зітхнула собі дама з вохкими від сліз очима і зложеними на колінах руками.

А пан Фелікс мав досить флегми, запитати її в цю хвилину: „Ну, добре урядив я твоє мешкання?"

.... Бідний, добрий князь!

І це повторювала Евеліна зітхаючи напевно ще часто. Починаючи від того, що її ангажували у визначнійшій паризькій опері, аж до віку, який кинули ій — все було заряджено і скеровано дідівськими руками князя Теобальда, які він і тоді ніколи не відсував від неї, коли він назвав її „донькою".

(Дальше буде)

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДОПИСІ

ОЛІЄН, Н. Й.

Складки на утікачів на Кубі.

Тов. Зап. Січ. від. 363 У. Н. С. $5.00; Теод. Челядин, Гр. Полозяк і Ол. Луцишин по $1.00; Гав. Підскальний, Гр. Непорадний, Мих. Луцишин, Анд. Журавінський, Ів. Скробач ст., Вас. Королишин, Мих. Вілінтович і Пил. Парандій по 50 ц.; Ст. Луцишин, Дм. Базів, Ів. Скробач мол., А. Лялюк, Ів. Мацикула, Рі. Свердюк, Н. Лесків, П. Пилипів, Мих. Кривий, Ол. Іванців і Ів. Мішанець по 25 ц. — Разом $14.75.

Ці гроші вислано до „Обеднання".

—o—

ОЛІЄН, Н. Й.

Народний Дім.

Заходом „Запорожської Січи" (У. Н. С., відділ 363) вибрано комітет для будови Народного Дому в нашій місцевости, де відбувалибся не тільки мітинґі товариства, але де наймаби приміщення й наша українська школа. Уже з весною хочемо приступити до будови того осередка нашого українського життя. Ми певні, що всі наші громадяни заінтересувалися дуже тою важною справою. Длятого щиро просимо усіх Українців, щоби не забули прийти **о годині 2.30 попол., в неділю, 14. жовтня, до ґалі при Стейт вулиці.** Тоді порадимося цілою громадою, що і як треба робити, щоби як найскорше мати свою власну українську твердиню.

Сподіємося, що започата добра робота увінчається скорим успіхом та що вже за пару місяців будемо могли айтися у своїй власній українській хаті.

Г. Підскальний.

—o—

ОЛІЄН, Н. Й.

Як працює відділ 363 У. Н. С.

Наша громада маленька в порівнанню до других місцевостий і нема між нами людий з вищим образованнєм. Однак наша громада працює на народній ниві як може спільними силами. Пишучи це, не берусь хвалити олієнської громади, бо хвальба сорочки не дасть. Хай говорять діла і факти. В нас нема розбиття на партії і напрямки, у всіх одна мета і любов до свого рідного. Провід у всякій праці в громаді має наше товариство і воно займається всякими збірками. Недавно тов-о зібрало на „Рідну Школу" і на студентів близько 50 дол. Сим разом незабуло за своїх борців, котрі знаходяться на Кубі в крайній нужді. На ту ціль Тов. жертвувало зі своєї каси 5 дол. а 9.75 призбиралось від членів і нечленів.

Тепер тов-о взяло на себе обовязок, щоби побудувати в Олієн Народний Дім, де би могли усі без виїмку черпати більшу освіту. Від яких 5 літ справа народного дому переговорювалась! вже й комітети були повибирані на загальних зборах, але діла жадного не зроблено. На відділовім місячнім мітинґу з поміж членів вибрано комітет будови народного дому, до якого ввійшли слідуючі особи: Іван Мацикула, голова; Ю. Підскальний, секр.; Ол. Іванців, касієр; колектори: Мих. Луцишин, Іван Скробач (Яця). Комітет почав працю на него наложену і перші початки дали гарний успіх.

А тепер на всіх нас черга, олієнська громадо! Поможім здвигнути народну святиню, покажім перед другими громадами, що вміємо цінити народню твердиню, не словами а ділами. Нехай незнайдесь ніодного Українця, щоби відказався від децти на народний дім. Коли прийдуть колектори до вашого дому, то зложіть жертву, хто кілько може, а також невідтягайтесь приходити на ріжні забави, які комітет приготовлює. Коли будемо працювати усі як один то з певностю вне́довзі будемо могли повеличатись Народним Домом. Не забудьмо, що в своїй хаті своя **сила, своя воля, своя правда!**

Член від. 363 У. Н. С.

—o—

БОФАЛО, Н. Й.

На поклик о. Курили зійшлися наші громадяни до парохіяльної ґалі, дня 16. вересня, і одноголосно ухвалили протест проти увязнення митрополита Шептицького Ляхами. Вислано протестаційну телеграму до державного секретаря Гюза, а другу до Папського секретаря в Римі.

Вечером того самого дня відограно представлення „Кара Совісти" і при тій нагоді зібрано $13.20 на Рідну Школу, які мають переслатися до „Обеднання".

Між нашими громадянами тут така думка, що усі ляцькі провокації і знущання заповідають тільки одно, а це соромний кінець польської держави.

Тільки у безладнім „паньстві", які стоїть над берегом анархії, можливі суть такі події, як підтепер діються у Польщі. Тільки перед самим розвалом може вестися така політика, як її ведуть тепер Ляхи.

Ми сподіємося, що час розрахунку і розплати вже недалекий.

Присутний.

—o—

ВІЛЛІМЕНТИК, КОНН.

Збірки на народні цілі.

Щоби не відстати від свого народу у тім часі, де він веде боротьбу за самеж своє істнування, наші громадяни збирають складки на ріжні українські цілі.

Оттак зібрано на український університет у Львові $10.50, які переслано на руки „Тов. Укр. Молодіжи в Ню Йорку. Зложили отсі: А. Савка $2.00; по $1.00: В. Гірчиця, С. Кінчик, о. В. Кошель, пані А. Подоляк, панна Т. Возняк; по 50 цнт.: В. Кінчик, Дмитро Добуш; Антін Лемешка (Вебстер, Масс.) $1.00; Сем. Грицуняк (Ню Лондон, Конн.) $1.00 і Иос. Жабський 50 цнт.

Відтак вислано $35.00 до Тов. Прихильників Освіти на руки проф. Дністрянського у Відні, для студентів.

На утікачів на Кубі зложили по $2.00: С. Кінчик, В. Гірчиця, А. Савка; Дм. Добуш $1.00.

На хрестинах у Андрія Лемешки, на поклик В. Гірчиці, зложено на поміч утікачам на Кубі (Стрільцям) по $2.00: Антін Лелешка, Андрій Лемешка, В. Гірчиця, Петро Щенех, пані Варв. Грицуняк; по $1.00: Мих. Солецький, о. В. Кошель, А. Савка і Мих. Шипала, цебто разом $1.400. До того долучено $7.00 зібраних передше і післано $21.00 дня 11. вересня на руки Василя Никифорчин.

Усім жертводавцям щиросердечне спасибі!

Вас. Гірчиця, А. Савка.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕ НА МЕНЕ ШИТИЙ.

Оповідання з початку 16-сотих років.

(Продовження)

(4)

Дав би Бог, щоби не противився. Але з тої балачки виходить також, що як би нагодився другий козак, то дав би йому другу доньку... Бери ти, Моя старша, твоя молодша.

—Тільки ти не берися сватити мене! Кажу тобі, що як там ляпнеш одно слівце, зробиш найменший натяк, то я втечу. Щезну і більше мене не побачиш.

— Коли так, то буду мовчати. Але надіюся, що як її побачиш, ту молодшу... на старшу на Варку й не дивися, бо ноги поломлю! Отже як побачиш Софійку, то так прилипнеш до неї, що не то, що сам не втечеш, але й псами не виженуть тебе від неї. Другої такої красавиці, як Софійка, не знайдеш на цілій Україні.

— То чомуж ти прилип до старшої, коли молодша краща?

— Бо старша... старша. Батько не любить давати молодшої, коли старша ще не обезпечена. Сє одно. Друге, молодша краща, але старша жвавійша... Кажу тобі, дивлячися на Варку, слини не ковтай!

— Не бійся. Ні від одної, ні від другої слина не задавить мене.

Розмову перебив запах пришкваренного мяса. Взялися до полудня і про дівчата забули. Марко не так забув, як не говорив про них.

— Як твоя нога? — Марко спитав, спятнучи решту харчів у торбу.

— Як довше йду, то чую біль, але не великий.

— Діло, бачиш, в тім, щоби ти, як прийдеш до Болюбата, не налягав на ногу.

— Або то сором? Сеж від кулі в чеснім бою з Ляхами!

— Сором ні, навпаки. Маєш чим чванитися. Але... дівка все дівкою.

— І дівка знає, що на війні літають кулі, та що кулі роблять діри в тілі.

—Знати, знає... Але жадна не хоче мати каліки...

— Ти знов своє. А я тобі, кажу, що як прийдемо до того твого Болюбата, то то нарошне буду кульгати.

— А я тобі кажу, що так зробиш, бо ти ще не бачив Софії. Як її побачиш, то ватисеш зуби і будеш ходити як свічка... щоби дівка й не догадалася, що ти каліка... Ми розпустивши добер ноги, мігли зайти до них ще сегодня передпівночию. Але я гадаю десь недалеко них переночувати і прийти аж завтра ранком. Одно, мені було би ніяково, зайшовши до хати дівчини, не побачити її зараз і не побалакати. Друге, як би дівчата й повставали і вийшли до нас, то ти, по такій довгій мандрівці таки налягав би на ногу і твоє каліцтво зараз виявилось би.

— Я тобі вже казав, що нарошне буду налягати. Нарошне на те, щоби не гадали, що я до твого Турка з тим наміром, що ти.

— Поживемо, то й побачимо. Тепер ходім!

Пішли. Ішли не кваплячися, до вечера. Смерком вийшли з густого ліса. Перед ними стелився степ. Які три години ходу від міста, де стояла, була невелична діброва.

— За тою дібровою, — промовив Марко, — сад, за садом хата Балюбата. Нині ми вже не зайшли би до них, заки полягають спати. Вони ідуть спати разом з курми. Переночуємо тут в лісі, досвіта підемо дальше.

Андрій був звичний до нічлігів під деревом, або й чистим небом.

Він, вихований степовими уходниками і запалений мисливий, взагалі мало коли мав нагаду ночувати під дахом, ще й в ліжку. Вдоволений, що бодай ще один нічліг під дахом омине його, таки там, де стояли, розтягнувся в траві.

— Ти вже лягаєш спати? — Марко спитав.

— Спати ще ні, ще рано. Лиш витягнути кости.

Марко видобув з торби решту мясива і понюхав.

— Вже чтуи, — каже. — Такого не буде уісти. Ти, Андрею, лепший стрілець, ніж я. Можеб ти вполював що, щоби було свіже мясо?

— Тут звірина?

— Ще й яка! Як підеш туди на право, не дальше, як чверть години, попадеш на поточину, до котрої кождий звір ходить пити воду. Але самопала не бери, возьми лука.

— Марко став збирати ріще, Андрій взяв лука і пішов. Спалахнув огонь. Марко лиш докидав, тай докидав, щоби дістати як найбільше грани.

— Чи хто виполошив звіря, чи Андрій сим разом не має щастя, що так довго не вертає? — думав. — Вже цілком смеркло́ся. Хиба й я возьму лука і піду в противну сторону. Голодний не маю охоти лягати.

Ще докинув до вогню і підвівся з луком в руці, коли надійшов Андрій, двигаючи здорового сернюка, перекиненого через карк.

— Я вже гадав, що ти вернеш з порожними руками, — Марко заговорив, — а ти таки приніс не аби яку штуку. Не лиш для нас стане. Решту ще й до Балюбата затащимо.

— Тобі мабуть видавсь задовгий час. Я міг був вернути скорше, бо сего сернюка поклав таки зараз, як тільки прийшов над поточину. Але я заздів у лісі другого і засів на него. Гадав, що зараз надійде до води. Та він не квапився.

— І не прийшов?

— Прийшов і також впав від моєї стріли. Лежить там, де впав. Гадаю, що нехай лежить через ніч... Як його вовки не зїдять, заберемо завтра.

— То добре, що є другий. Занесемо до Болюбата. Він сам вже не полює і може в него нема свіжого мяса. Був би в клопоті, чим нас приняти. Шкода, що не маємо коня. Будемо мусіли самі двигати... Але се може не на твою продірявлену ногу?

— Возьмемо лише хребти і полсідки. Се не буде таке тяжке для нас двох. Дорога вже недалека.

— Коли ж бо ми сего першого не зїмо. Ще богато лишилося. Шкода покинути.

— Очивидно, шкода і не покинемо. Ти вже хиба забув, що ми, бувало, й олені тащили. Цілі, ще й з рогами. Моя нога вже не так долягає, видержить.

Марко злупив з сернюка шкіру, втяв з послідка пару платків і поклав на грань.

— Ти пильнуй, — сказав, щоби мясо не спалилося, я на хвилину скочу на сю могилу.

Марко вхопив добрий оберемок форосту і побіг на могилу, віддалену від них тисячу кроків. По хвили Андрій побачив вогонь.

— Ти нащо розклав там огонь, — спитав Андрій, — коли Марко вернув і сів коло него.

— Я, виряджуючися в похід, сказав Варці, що коли буду здоровий вертати, звіщу її про се огнем з могили, очивидно, в ночи. Як в ночи побачить огонь, то се буде для неї знак, що я ранком прийду до их. Тоді вона вийде мені на зустріч.

— Ти гадаєш, що вона побачить сей твій знак?

— Пабачить... Вже й побачила, бо та діброва між могилою і їх хатою прорізана прогалиною, неначе улицею.

— Не в тім діло, чи можна побачити, а в тім, чи вона взагалі буде дивитися... чи тепер дивиться в сю сторону.

— Вона мабуть вже знає, що козаки вертають з походу. Як мене ще любить, то виглядає мене. А що любить, то певно знаю.

(Дальше буде)